

Lausuntopyyntö toimeentulotuen kokonaisuudistuksesta**Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/34692/2024**

- **Velvoitteeseen ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, velvoitteeseen hakea ensisijaista etuutta ja perusosan alentamiseen liittyvä lausuntopalaute:**

Työnhakijoina on tällä hetkellä huomattava joukko kuntalaisia, joilla ei ole työkykyä joko fyysisistä tai psyykkisistä syistä. On yhteiskunnan resurssien väärinkohdentamista laatia suunnitelmia ja lausuntoja sekä kutsua aikavarauksille henkilöitä, joilla ei ole työkykyä. Vaikeudet selviytyä velvoitteesta hakea ensisijaista etua johtuvat toimintakyvyn ongelmista, puutteista palveluohjauksessa sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen saannissa. Työllisyysalueen ja työllisyyspalveluiden voimavarat tulisi kohdentaa työllistymisen tukemiseen, osaamisen tunnistamiseen ja työllistymistä edistävän osaamisen lisäämisen tukemiseen. Työkykyyn liittyvät haasteet ovat keskeisiä työllistymisen esteitä, mutta niitä ei ratkaista julkisilla työvoimapalveluilla vaan sosiaali- ja terveyspalveluilla, jotka siirrettiin kuntien ja sen myötä työllisyysalueiden palveluvalikoimasta pois.

- **Perusosan suuruuteen liittyvä lausuntopalaute:**

Jokaiselle kuntalaiselle tulisi turvata ihmisarvoinen toimeentulo ja riittävät peruspalvelut. Tämä tulisi huomioida myös perusosaa leikattaessa ja liittää näihin tilanteisiin tukea ja neuvontaa. Toivottomuus ja näköalattomuus ei saisi siirtyä ylisukupolvisiksi perinnöksi.

Työttömyysturvalakiin esitetyt muutokset laajentavat työnhakuvelvoitteen laiminlyönnin rankaisevuutta ja vahvistavat toimeentulolain muutosten kielteisiä vaikutuksia.

- **Tiedon saamiseen ja luovuttamiseen liittyvä lausuntopalaute:**

Kunnat olisi otettava mukaan toimeentulotukiasioiden neuvottelukuntaan. Työvoima-palveluita järjestävän kunnan edustaja ei riitä, sillä työllisyysalue ei aina noudata samoja maakuntarajoja kuin hyvinvointialue. Toimeentulotukimenojen kustannusseuranta ja raportointi kunnalle maksajana on kannatettava esitys, mutta tärkeää on löytää keinot yhteistyössä kunnan, hyvinvointialueen ja Kelan kanssa ohjausta ja tukea kuntalaisille oikeisiin palveluihin.

- **Kunnan rahoitusosuuden lisäämiseen liittyvä lausuntopalaute:**

Kunnan rahoitusosuuden kasvattaminen 100 %:iin on kohtuuton, sillä kunnille ei tulisi rahoitusvelvollisuuden myötä lakisääteistä toimivaltaa. Lakiesityksen esittelytekstissä todetaan, että *konkreettisia tekijöitä heikoimmassa tai haavoittuvimmassa asemassa olemisen taustalla ovat esimerkiksi vakavat päihde- ja mielenterveysongelmat, asunnottomuus, sosiaalisten tilanteiden pelko, kotiin eristäytyminen ja vakavat neuropsykiatriset vaikeudet*. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomuksessa 1/2025 palvelutarpeista korostuu *päihde- ja mielenterveyspalvelujen tarve*. Myös monenlaisia sosiaalihuollon palvelutarpeita on, esimerkiksi tukihenkilön tarvetta ja sosiaalisen kuntoutuksen tarvetta.

Sosiaali- ja terveyspalvelut sekä asiantuntemus, joilla nuoren tilannetta voidaan edistää, on siirretty hyvinvointialueiden käynnistymisen myötä kunnista hyvinvointialueelle. On kohtuutonta, että kunta maksaa myös silloin, jos hyvinvointialue ei pysty tuottamaan nuoren tarvitsemia palveluita, ei tavoita nuorta tai että kunnat alkaisivat rahoittaa hyvinvointialueelle kuuluvia palveluita niitä asukkaille saadakseen. Hyvinvointialueelle ei lakiesityksessä aseteta minkäänlaisia taloudellisia kannusteita.

Lakiesityksessä on maininta, että rahoitusosuutta perustoimeentulotuesta korvattaisiin kunnille peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän kautta. Kyse on kuitenkin valtionosuudesta, ei kustannusneutraalista siirrosta, joten kuntien tiukkeneva talous kiristyi entisestään. Työvoimapalveluiden siirrossa kuntiin valtionosuuksia leikattiin, palvelut siirtyivät alibudjetoituina ja esim. palkkatuelle tuli korvauskatto. Tehdyn arvion mukaan työllisyyspalveluiden siirron yhteydessä kunnille jäi korvaamatta yli 59 miljoonaa euroa kunnille siirtyneistä kustannuksista, vaikka siirron piti olla kunnille kustannusneutraali. On suuri riski, että toimeentulotuen rahoituksessa kävisi samoin.

Toimeentulotuen tarvetta vähennetään vain varmistamalla riittävä perusturva sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden ja työllisyyspalveluiden riittävä saatavuus.

- **Asumismenojen tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute:**

Arvioitaessa asumismenojen rajoja on huomioitava, että jo tällä hetkellä haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt muuttavat edullisten asuntojen perässä syrjäseuduille, joka voi ajaa heidät syrjäytymään entisestään. Tätä kehitystä tulisi jarruttaa, sillä syrjäseuduilla on kaupunkeja niukempi ja usein heikommin saavutettava palvelutarjonta, jota esim. hyvinvointialueet eivät ole osaltaan lisäämässä.

- **Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute:**

Lakiesitys lähtee oletuksesta, että kaikki henkilöt ovat oikealla etuudella. Etuuden valintaan vaikuttaa kuitenkin suuresti se, että useiden syitten takia esim. työkyvyttömät henkilöt eivät ole sairaus- tai kuntoutusetuudella vaan työttömyysetuudella tai toimeentulotuella. Tähän ratkaisu ei ole kuntien vastuuttaminen vaan työkykyyn liittyviin palveluihin panostaminen.

Eläkejärjestelmän ja hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhoidon epäonnistuminen maksatetaan osittain kunnilla.

- **Muu lausuntopalaute:**

Kunnat ovat rahoituksellisesti jo valmiiksi vaikeassa asemassa. Peruspalveluden valtionosuuksissa kunnille tarkoitettujen kustannusten korvaukset jäävät jo lähtökohtaisesti laskennallisestikin vajaiksi ja jakautuvat kuntien välillä epätasaisesti. Korvausperusteiden tulisi olla sidottuna todellisiin kustannuksiin. Lisäksi kunnalla ei ole tosiasiallista mahdollisuutta vaikuttaa hyvinvointialueiden toimintaan eikä sosiaalipalveluiden tekemisiin toimeentulotukipäätöksiin. Yhteistyö kuntien ja hyvinvointialueiden välillä on monista syistä johtuen kankeaa ja hankalaa. Lakiesityksessä tulisi olla kannustin myös hyvinvointialueelle sosiaalipalveluiden tuottamiseen ja työttömien terveystarkastusten tekemiseen sekä taloudellisen taakan jakamiseen kuntien kanssa.

